

MINISTERIET FOR
BØRN, UNDERVISNING
OG LIGESTILLING

Inspiration til tilrettelæggelse af SPS på hold

Inspiration til ilrettelæggelse af SPS på hold

Anne Sofie Lerche og Lykke Elisabeth Ramsdal
Rådgivnings- og støttecentret, Aarhus Universitet

På især en dårlig dag, var jeg tæt på at blive hjemme, men da jeg vidste, at jeg skulle til holdundervisning, så kom jeg alligevel afsted, da det er meget afslappende at komme der – man føler sig speciel i klassen, og det gør man ikke på holdet.
(SPS-elev)

Erfaringer med at organisere SPS på hold viser, at denne tilrettelæggelsesform overordnet har en positiv indflydelse på SPS-elevs trivsel, studieevne, studieaktivitet og studie gennemførelse. I projektet afprøvede uddannelsesstederne en vifte af forskellige former for SPS på hold. Indholdet i støtten fokuserede overordnet set på fire områder: psykoedukation, studieteknikker, opbygning af relationer samt redskaber til håndtering af vanskeligheder opstået på baggrund af elevernes psykiske lidelser. Denne artikel zoomer ind på nogle af de erfaringer, der i forsøgsprojektet blev høstet specifikt i forhold til denne tilrettelæggelsesform, og er til inspiration, hvis man overvejer at gå i gang med at tilrettelægge SPS. De præsenterede overvejelser er udtryk for generelle pædagogiske betragtninger ud fra erfaringer fra projektet.

Eksempler på hvordan SPS blev tilrettelagt på hold i forsøgsforløbene

Seks ud af de otte uddannelsesinstitutioner i forsøgsprojektet arbejdede i forskellige udformninger med at tilrettelægge SPS på hold. To af disse seks forløb havde særligt fokus på elever med depression. Begrundelserne for at

ville arbejde med SPS på hold var fra flere skolers side et ønske om, at eleverne kunne drage nytte af hinanden i forhold til både faglige og sociale problemstillinger; at eleverne herigennem kunne opleve ikke at være ene om at opleve udfordringer; og at eleverne kunne opbygge relationer, hvilket kunne medvirke til at minimere følelser af ensomhed og isolation, hvilket igen kunne øge læringspotentialer og deltagelsen i undervisningen og på uddannelsen.

Uddannelsesstederne afprøvede som sagt en vifte af forskellige former for holdstøtte og –organisering. Indholdet i støtten fokuserede som tidligere nævnt overordnet på fire områder, og disse indgik oftest i en kombination i forsøgsforløbene. I alle forløbene var der dog fokus på dannelsen af sociale relationer, og relationers betydning for trivsel og studieaktivitet. Men der var variation i forhold til, om der overordnet var tænkt: først relationer – så fagligt indhold, eller omvendt. Det var derfor forskelligt, om der var et fast tilrettelagt program eller en mere løs struktur med hovedfokus på opbygning af relationer. På nogle af uddannelsesstederne blev holdstøtten endvidere suppleret med 1:1 samtaler med SPS-eleverne. I forløbene var det forskelligt, om det var interne eller eksterne personer, herefter samlet betegnet som "SPS-givere", der varetog støtten på hold og/eller de supplerende 1:1 samtaler.

I projektet blev der høstet erfaringer med meget forskellige holdforløb. Her følger tre konkrete eksempler, hvoraf det tredje er mest omfangsrigt i sin beskrivelse, idet forløbet indbefattede flere forskellige indsatser.

”Åbent rum”

Tilbud om ”åbent rum” (SPS-café) i forlængelse af skoletiden en gang om ugen med et delvist programsat indhold for alle SPS-elever med psykiske lidelser og udviklingsforstyrrelser. Der var to SPS-givere til stede hver gang. I SPS-caféen mødte SPS-eleverne ind, efterhånden som de fik fri, og der blev serveret kaffe, te og kage. Fokus var på relationsskabende aktiviteter. SPS-givernes rolle var primært at facilitere samværet, og samtalerne kunne både have small-talk karakter og omhandle skole, trivsel og studietekniske emner. Der var løbende programsatte aktiviteter. Aktiviteterne var valgt ud fra en ide-brainstorming, som SPS-eleverne og SPS-giverne foretog sammen på en af de første SPS-caféer, og var eksempelvis: psykoedukation, oplæg om eksamensangst og mindfulness. I denne forbindelse blev der inddraget eksterne oplægsholdere i SPS-caféen. Ud over tilbuddet om SPS-café, fik SPS-eleverne supplerende individuelle samtaler.

Små kurser

Små kurser uden for skoletiden for SPS-elever med forskellige diagnoser med forskellige temaer hver gang. Det var planlagt at afholde seks kursusgange med følgende temaer: brug af integreret funktion, mail/mobil og alarmer; mapper og struktur på computeren; studie- og notattekning; præsentationsteknik; stresshåndtering og privatøkonomi. Kun to af kurserne, studie- og notattekning og privatøkonomi blev dog afholdt i forsøgsforløbet. Førstnævnte kursus blev afholdt af en intern medarbejder, der til dagligt underviser i studie- og notattekning på uddannelsesstedet, og sidstnævnte kursus blev afholdt af to eksterne oplægsholdere, der til dagligt fungerer som økonomikonsulenter. På sidstnævnte kursus deltog også elever, der ikke modtog SPS.

Undervisningsforløb

Undervisningsforløb på 10 x 2 timer i skoletiden for en gruppe på seks SPS-elever, der oplevede kognitive vanskeligheder på baggrund af depression. Der blev undervist ud fra forskellige emner. De første tre undervisningsgange blev varetaget af en tilknyttet ekstern psykolog med ekspertise inden for depression. Undervisningen disse gange centrerede sig om psykoedukation, om de-

pressions negative indvirkning på kognitive funktioner, og den positive indvirkning af eksempelvis søvn, pauser, rutiner og brug af "hjælpemidler" såsom en kalender til at undersøgte hukommelse og overblik. Derefter havde en tilknyttet ekstern speciallærer med erfaring i læse- og skrivekurser fem undervisningsgange, hvor der blev undervist i studieteknikker, der skulle hjælpe med at kompensere for de kognitive vanskeligheder. Disse studieteknikker var introduktion til forskellige læsestrategier og brug af mindmaps. Endelig underviste en intern læsevejleder holdet to gange i skriftlige eksamensgenrer, eksempelvis af de skriftlige eksamensgenrer i dansk, der har vist sig at være særligt problematiske for elever med kognitive vanskeligheder. I de to undervisningsgange var fokus på læring af faseopdeling af skriveprocessen.

I tillæg til undervisningsforløbet blev der løbende afholdt studiecafé, hvor eleverne kunne erfaringsudveksle samt arbejde med studieteknikker introduceret i undervisningsforløbet. Forud for undervisningsforløbet blev der endvidere afholdt to individuelle samtaler af 45 minutters varighed med hver deltagende SPS-elev. Målet med samtalerne var overordnet set at visitere eleverne og lære dem at kende, men også at få indblik i, hvordan status på deres depression var; i hvor høj grad de oplevede kognitive vanskeligheder; og hvilke specifikke kognitive vanskeligheder de hver især havde. Samtalerne blev afholdt af den tilknyttede eksterne psykolog. Den tilknyttede eksterne speciallærer deltog også for at få indblik i elevernes udfordringer.

Hvilke positive effekter kan SPS tilrettelagt på hold åbne op for?

De erfaringer, som uddannelsesstederne i projektet gjorde sig i forhold til at tilrettelægge SPS på hold, var alt overvejende positive. Uanset hvilken form holdforløbene havde, virkede det overordnet til at have en positiv indflydelse på de deltagende elevers trivsel, studieevne og studieaktivitet. Som en af de involverede SPS-givere udtaler:

(Eleverne) var specielt glade for, at de havde fået lov til at arbejde med egne udfordringer, og at det havde været rart at høre, at de ikke var de eneste i verden, som havde noget at slås med. (SPS-giver)

Almengørelse og afindividualisering af vanskeligheder

Oplevelsen af øget inklusion og afstigmatisering optrådte både, når SPS-eleverne modtog SPS sammen med andre SPS-elever med samme diagnose som dem selv, når de modtog SPS sammen med andre SPS-elever med andre diagnoser end dem selv, og når de modtog SPS sammen med andre elever, der ikke modtog SPS; Som en

af de deltagende SPS-elever udtaler om fordelene ved at være sammen med andre SPS-elever og sammen med andre elever:

Man lærer, at man ikke er alene med sine tanker og følelser. (SPS-elev)

Når SPS tilrettelægges på hold skabes mulighed for elev-til-elev-læring, altså det at elever kan lære af hinanden ved at dele viden, erfaringer og idéer. Elev-til-elev-læring giver mulighed for, at elever finder ud af, at der er nogle udfordringer, de oplever, fordi "jeg er en elev med nogle psykiske vanskeligheder", og nogle udfordringer opleves, fordi "jeg slet og ret er elev". Når det kommer til SPS-elevens trivsel er deres mulighed for øget oplevelse af inklusion og af "ikke at være alene i verden" ved netop denne støtteform værd at fremhæve. En sådan oplevelse kan øge den enkeltes oplevelse af tilknytning til uddannelsesstedet og dermed mindske risikoen for frafald.

Når SPS tilrettelægges på hold, gives der ligeledes mulighed for, at SPS-elever erfarer, at deres oplevede vanskeligheder ikke er stationære og lige slemme altid. Vanskeligheder må forstås som et relationelt afhængigt fænomen, der kan optræde forskelligt alt efter kontekst, fremfor at anses for en uforanderlig "defekt indeni i den enkelte". Elever med eksempelvis koncentrationsvanskeligheder vil i holdundervisning gives mulighed for at erfare, at deres koncentrationsproblemer ændres afhængigt af tid, sted og relation. De vil opleve, at de ikke har lige svært ved at fokusere altid.

Holdinddeling

At inddele i grupper ud fra diagnose er blot én måde at forsøge at sammensætte en gruppe. En gruppe vil også kunne sammensættes ud fra for eksempel oplevede studie- og læringsvanskeligheder såsom koncentrationsvanskeligheder, vanskeligheder i sociale sammenhænge eller eksekutive vanskeligheder med at skabe overblik og strukturere. En gruppe af SPS-elever med forskellige diagnoser og elever, der ikke modtager SPS, kan alle opleve samme læringsvanskelighed og profitere af information om denne samt studieteknisk kompetenceopbygning og -træning, selvom den ene eksempelvis har ADHD, den anden for eksempel depression, og den tredje ikke har en diagnose.

Et fokus på læringsvanskeligheder peger implicit i retning af et læringsmål; et område som man ønsker at arbejde med og udvikle på. Et eksplicit fokus på sådanne ønskede læringsmål og udviklingsområder er et tredje bud på, hvordan grupper kan sammensættes. Alle elever, der ønsker at blive bedre til eksempelvis at koncentrere sig eller til strukturering af og prioritering i skriftlige opgaver, vil givetvis profitere af oplæg og øvelser om netop dette, uanset om de har en diagnose eller ej.

I tråd med disse betragtninger erfarede de to forløb i projektet, der på deres hold havde et specifikt fokus på SPS-elever med depression, at de metoder, der i forløbet var udviklet med den specifikke målgruppe in mente, var overførbare til andre grupper af elever. Som begge stederne konkluderer:

(De anvendte) metoder kan på den måde også bruges til elever med stress, angst, OCD og bipolar lidelse. I modificeret form vil mange af dem også kunne anvendes ved opmærksomhedsforstyrrelser.

(SPS-giver)

Det kunne måske være en fordel generelt på grundforløbene at arbejde med studiestrategier enten som gruppevejledning eller som klasseundervisning, da både elever med depression samt andre elever ville kunne profitere af det.

(Uddannelsesleder)

Direkte støtte, læring og udvikling i konkrete situationer - især i forhold til sociale kompetencer

En fordel ved at tilrettelægge SPS på hold fremfor udelukkende som 1:1 intervention, er, at SPS-givere får mulighed for at identificere og støtte i forhold til forskellige typer vanskeligheder, men især relationsmæssige ressourcer og vanskeligheder i lige netop den kontekst, hvor de optræder, når de optræder. Som en SPS-giver fra projektet formulerer:

Vi ser dem interagere med hinanden og dermed kan vi støtte dem i at indgå i de sociale relationer på skolen, også udenfor SPS-caféen. Ofte oplever vi i 1:1 samtalerne, at de eksempelvis er vrede på andre, og der er det i SPS-caféen meget brugbart at se dem sammen med andre og kunne guide dem til at agere mere hensigtsmæssigt.

(SPS-giver)

Dette muliggør læring for SPS-eleverne og ikke mindst udvikling direkte i situationen indenfor flere forskellige kompetenceområder, men især det sociale, som kan overføres fra holdet til andre sammenhænge, for eksempel klassen.

I forlængelse heraf skal nævnes, at det kan være hensigtsmæssigt, at der er mere end én SPS-giver til stede, når SPS tilrettelægges på hold, således, at der gives mulighed for at reagere, når et individuelt behov opstår for en elev.

Vekselvirkning mellem praksis og refleksion mod en sammenhængende SPS

Erfaringerne fra projektet viser, at SPS tilrettelagt på hold er bedst givet ud, når den kombineres med løbende individuelle samtaler med SPS-eleven. Ved at kombinere disse to tilrettelæggelsesformer muliggøres en sammenhængende og reflekteret SPS-indsats. Når den indi-

viduelt ydede SPS fokuserer på det, der er foregået i støtten på hold, vil der kunne følges op på den individuelle erfaring og læring, der har fundet sted på holdet. Dette styrker konsolideringen af denne læring og gør overføring til andre områder såsom klassen eller lektielæsningen hjemme mulig. Kombinationen af SPS tilrettelagt på hold og 1:1 samtaler muliggør vekslen mellem støtte i en konkret situation, mulighed for refleksion og målretning af efterfølgende indsats og efterfølgende afprøvning af denne indsats. Netop dette kan være hjælpsomt hen mod opnåelsen af hensigtsmæssige ændringer i oplevelse, tanker og handlinger.

Det blev i projektet endvidere erfaret, at indledende individuelle samtaler med SPS-eleverne, hvor deres vanskeligheder blev screenet, som tidligere beskrevet var af afgørende betydning for SPS-giverne. De fik herigenem indblik i den enkeltes udfordringer og dermed den nødvendige viden til at kunne tilrettelægge og tilpasse holdtimerne, så undervisningen var tilpasset netop den pågældende gruppe af elever. Det anbefales derfor at gøre dette. Det blev endvidere erfaret, at disse indledende samtaler 1:1 også kunne bidrage til, at eleverne fik en større forståelse for deres situation gennem psyko-udikation, der allerede begyndte i det små ved denne samtale.

Hvilke udfordringer kan være forbundet med at tilrettelægge SPS på hold?

Erfaringerne med at organisere SPS på hold var som sagt overvejende positive, om end der også blev fundet udfordringer primært af praktisk og tilrettelæggelsesmæssig karakter.

Skema- og planlægningsmæssige udfordringer

Flere af de involverede uddannelsesinstitutioner gav udtryk for, at det var en stor planlægningsmæssig udfordring at organisere SPS på hold både i forhold til SPS-eleverne og SPS-giverne. Her kan langtidsplanlægning i form af fastlagte datoer allerede ved skoleårets begyndelse eventuelt afhjælpe dele af denne udfordring. Hvis fastsættelse og strukturering af indholdet i holdtimerne indgår som en del af denne planlægning, kan dette endvidere meldes ud til SPS-eleverne, så de ved, hvad de skal, og kan forberede sig herpå.

Manglende tid og overskud hos SPS-elever efter skoletid

Forsøgsforløbene viste, at en placering af holdstøtten efter skoletid, betød, at eleverne manglede overskud, hvilket i nogle forløb fik dem til at fravælge at deltage. En optimal løsning ud fra disse erfaringer vil være at tilrettelægge SPS i skoletiden på et tidspunkt, hvor der ikke er

skemalagt undervisning for stedets eller klassens øvrige elever. Dette vil dog fordrer stor fleksibilitet fra skolens ledelse, øvrige medarbejdere og elever.

Udfordringer for SPS-elever i forhold til at møde op til et hold frem for til en 1:1 samtale

En udfordring i forlængelse heraf var, at nogle af SPS-eleverne i projektet oplevede det vanskeligt at møde op til et hold frem for til en 1:1 samtale. For de fleste, og for SPS-elever især, kan det virke utrygt at møde op til noget, de ikke helt ved, hvad de kan forvente sig af. Denne utryghed vil yderligere øges, hvis vedkommende samtidig oplever sig usikker i sociale relationer. Ved at informere eleverne grundigt om holdtilbuddet og være i tæt kontakt med dem, før de møder op på holdet første gang, kan denne usikkerhed imødekommes, og chancen for fremmøde højnes. Ved at have et fast program eller et tydeligt fokus for samværet på holdet såsom et programsat oplæg kan der endvidere skabes et fælles tredje. Pointen ved at have et fælles tredje er, at mulighederne for dannelsen af relationer øges gennem fælleshed om noget ydre. Det være sig et anliggende, en sag eller et projekt, som alle oplever sig sammen om. Dette kan søges gjort ved at inddrage elevernes egne konkrete skoleopgaver, eller ved at inddrage dem i eksempelvis beslutningsprocesser om, hvilke oplægsholdere, de ønsker besøg af, eller hvilke temaer de ønsker taget op på holdet. SPS-eleverne i projektet efterspurgte blandt andet undervisning i studieteknik.

Hvad skal man overveje, når man ønsker at tilrettelægge SPS på hold?

Opsummerende viser erfaringerne fra projektet, at det er en god idé at overveje formål, indhold samt praktiske og logistiske spørgsmål, hvis man vil i gang med at tilrettelægge SPS på hold. Det kan konkret være nedenstående overvejelser. Herudover er det som ved alle nye tiltag værd at overveje, hvordan de passer ind i forhold til eksisterende værdier og strategier om trivsel, inklusion og diversitet.

- Hvilken størrelse skal gruppen have? En tremandsgruppe, der giver mere rum til den enkelte og muligvis vil kunne opleves tryggere end en stor gruppe? Eller en større gruppe, der vil være mindre sårbar over for afbud eller udeblivelser?
- Ud fra hvilke kriterier og ønskede mål skal gruppen sammensættes, for eksempel ud fra diagnoser, læringsvanskeligheder eller læringsmål?
- Skal andre elever end SPS-elever tilbydes deltagelse på holdet?
- Skal SPS på hold placeres indenfor eller udenfor den ordinære undervisningstid?
- Hvordan skaber vi de bedste forudsætninger for elev-til-elev-læring? Er det ved at bede dem dele erfaringer; ved at opfordre dem til at arbejde sammen om

konkrete lektier og opgaveløsninger eller noget helt tredje?

- Hvordan skal henholdsvis relationsopbygning og fagligt indhold (eksempelvis psykoekation og undervisning i læsestrategier) vægtes?
- Hvordan sikrer vi overførbare mellem SPS givet på hold og elevens øvrige studieaktiviteter (eksempelvis lektielæsning, deltagelse i den ordinære undervisning, gruppearbejde)?
- Hvordan skal SPS på hold kombineres med 1:1 samtaler, for eksempel med en indledende individuel samtale før holdopstart og derefter løbende?

For eksemplificering af hvorledes SPS på hold kan foregå, henvises til denne korte video om SPS på hold på Learnmark Horsens: <https://youtu.be/3vR5Y6iobqo>.

For en uddybet beskrivelse af alle de afprøvede støtteformer og fund henvises til den afsluttende rapport for satspuljeprojektet, der kan læses på <http://spsu-net.spsu.dk>- under "Ny viden"